

Dr. Jerneja Fridl: »ZRC SAZU je druga največja raziskovalna ustanova v državi. Na včerajšnjem posvetu o prihodnosti avtorsko-pravne ureditve nisem zastopala le Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti s skoraj 400 zaposlenimi raziskovalci in strokovnim osebjem, temveč tudi Koordinacijo dvaindvajsetih samostojnih raziskovalnih inštitutov Slovenije (KOsRIS). Organizirali smo se že med postopkom sprejemanja zadnjih zakonskih sprememb, ker je področje avtorskih pravic izrednega pomena za naše delo. Želimo si čim boljše izvajati raziskovalno dejavnost tudi na načine, ki so prilagojeni sodobnim raziskovalnim metodam in razširjanju znanja in s čim manj odliva davkoplačevalskega denarja. Naša stališča in predloge, ki smo jih skrbno pripravili s strokovno pomočjo Inštituta za intelektualno lastnino in dr. Maje Bogataj Jančič, so bili le delno upoštevani. Predvsem nas skrbi, da ste nas pripravljenci zakona prevečkrat rokohitrsko odpravili.

Raziskovalci smo se pri zadnjih spremembah zakona lahko razveselili dveh novosti: nove splošne izjeme za znanstveno raziskovanje. S tem je Slovenija končno implementirala Infosoc direktivo iz 2001. Razveselili smo se tudi napredne ureditve na področju podatkovne analitike, ki je sodobna raziskovalna metoda. Vendar obe izjemi je potrebno izpopolniti:

- ZRC SAZU zato še naprej poziva k sprejemu univerzalnejše izjeme za znanstveno raziskovanje v obliki, ki bo raziskovalcem omogočala, da dela uporabljajo za znanstveno raziskovanje v obsegu, kolikor ga upravičuje nekomercialni namen. Takšna izjema je bila predlagana v predlogu zakona februarju 2022, nato pa se je neutemeljeno zožil njen domet.
- Nujno so potrebne dopolnitve izjeme za področje besedilnega in podatkovnega rudarjenja: trenutna definicija zakonitega dostopa tudi za te namene je ožja od definicije, ki jo zahteva direktiva.

Naj opozorim tudi na novosti v zakonu, ki bodo lahko velika ovira za odprto znanost, h kateri stremi razvoj znanosti v evropskem prostoru. Izredno zaskrbljujoče so nove določbe, ki avtorjem ne omogočajo polne uporabe odprtih licenc. Velik del rezultatov znanstvenoraziskovalnega dela, zlasti tistega, ki bo financiran z javnimi sredstvi, naj bi bil v prihodnosti dostopen pod licencami, ki omogočajo dostop, predelavo, ponovno delitev dela za vse namene. Zakonodajalec je v zadnji spremembi ZASP sprejel nekaj določb, ki avtorjem v določenih primerih onemogočajo odpoved nadomestilu, tudi ko delo objavi pod odprto licenco, s katero se želi odpovedati svojim avtorskim pravicam. Tu gre za dejansko onemogočanje polnega učinka odprtih licenc s strani zakonodajalca. Za raziskovalni prostor je to zelo slabo, saj so odprte licence eden od samih temeljev odprte znanosti.

V prihodnosti si želimo enakopravnega in transparentnega sodelovanja pri oblikovanju bolj uravnotežene avtorsko pravne zakonodaje in tako tudi razumemo in pozdravljamo pobudo državnega sekretarja mag. Židana, da se bodo odvijali posveti o prihodnosti avtorskega prava. Naj za konec omenim tudi, da je državni sekretar napovedal, da se bo pod okriljem vlade oblikovala Strategija varovanja intelektualne lastnine. Raziskovalci smo izredno pomemben deležnik na tem področju, zato bi bilo izrednega pomena, da se nas vključi v oblikovanje tako pomembne strategije.«